

Fælles overnatning hos Husskade *Pica pica* i bymæssig bebyggelse

KELD HENRIKSEN

(With a summary in English: Communal roosting in suburban Magpies *Pica pica*)

Indledning

Det er almindelig kendt, at Husskader *Pica pica* om vinteren overnatter i større eller mindre flokke på fælles overnatningspladser. Variationen i antallet i løbet af året på større overnatningspladser er imidlertid kun undersøgt få steder (Brennecke 1965, Gyllin & Källander 1977), og især er omfanget af skadernes fælles overnatning i sommerhalvåret dårligt kendt. Optællinger på et større antal overnatningspladser gennem en periode på to år er foretaget i det sydvestlige Canada (Reebs 1987). I Danmark har Møller (1985) detaljeret undersøgt aktiviteten ved en mindre fælles overnatningsplads og vurderet forskellige hypoteser vedrørende funktionen af fælles overnatning.

I fire vintre og en enkelt sommer blev Husskader optalt på 13 overnatningspladser i udkanten af Århus. Formålet var 1) at undersøge om antallet af skader varierede fra vinter til vinter på overnatningspladserne, 2) at undersøge i hvilket omfang overnatningspladserne blev benyttet i sommerhalvåret, og 3) at estimere bestandstætheden af skaderne i vinterhalvåret i bymæssig bebyggelse.

Undersøelsesområde og metoder

I alt 36 overnatningspladser for Husskade blev i vinteren 1987/88 efter 54 timers feltregistrering kortlagt i et område på 156 km² omkring Århus. Et mindre antal overnatningspladser i byens udkant blev derefter udvalgt, så det var muligt at skønne

deres totale rekrutteringsområde på grundlag af beliggenheder og af ind- og udflyvninger henholdsvis aften og morgen.

Rekrutteringsområdet udgjorde ca 45 km² og rummede 13 overnatningspladser. Der blev på disse tilsammen foretaget i alt 116 optællinger af skader i de fire vintre 1987/88-1990/91 og 56 i sommeren 1991. Fordelt på 6-12 sene eftermiddage blev området desuden hver vinter undersøgt i 7-12 timer for eventuelle nyetablerede overnatningspladser. Endelig blev 83 skadereder med nærmeste omgivelser kontrolleret for overnattende skader i løbet af i alt 161 aftener efter mørkets frembrud.

Antallet af overnattende skader blev bestemt ud fra antallet af udflyvende skader fra overnatningspladsen om morgenen. Registreringer på områdets største overnatningsplads i vinteren 1985/86 viste, at mange skader under indflyvningen om aftenen gentagne gange fløj til og fra overnatningspladsen, og at indflyvningen sammenlagt strakte sig over i alt 88 min i gennemsnit (n = 18); udflyvningen om morgenen varede kun 19 min (n = 39).

Resultater

Otte af overnatningspladserne var i bevoksninger af pil *Salix* spp., to i hvidtjørn *Crataegus* spp.; én var i en bevoksning af birk *Betula* sp. og hæg *Prunus padus*, én i alm. røn *Sorbus aucuparia* og hæg og én i eg *Quercus* sp. og bøg *Fagus silvatica*.

Nærmeste naboafstand mellem overnatningspladserne var i gennemsnit 1,5 km og varierede fra 0,4 km til 2,6 km. Der var tendens til, at nærmeste naboafstand var større, jo større overnatningspladsen var ($r_s = 0,63$, $p < 0,05$, ensidet; Siegel & Castellan 1988). De fleste overnatningspladser lå i udkanten af byen (Fig. 1); kun den i Ris Skov lå inde i byen. De overnattende skader var så godt som alle by-Husskader, idet kun nogle få på overnatningspladserne 8 og 12 kom fra det åbne land uden for bygrænsen.

På overnatningspladserne 1, 2, 7, 8 og 10 varierede antallet af skader kun ubetydeligt i løbet af de fire vintre (Tab. 1); på andre (f.eks. 5, 9 og 13) var der derimod stor variation, og tre (4, 6 og 11) blev ikke benyttet hver vinter. Den overnattende bestand gik frem med 17% i undersøgelsesperioden.

Variationen i antallet af overnattende skader i løbet af året blev især undersøgt på overnatningsplads 1. Antallet var konstant gennem vinteren (Fig. 2A), idet udsvingene ligger inden for optælingsusikkerheden. Fra begyndelsen af marts og en måned frem faldt antallet gradvist og var i maj-august i gennemsnit reduceret til 14% af antallet om vinteren. Antallet steg igen fra midten af september til slutningen af oktober, hvor det igen nåede normalt niveau for vinteren (Fig. 2B). Det var imidlertid ikke alle overnatningspladser, der blev benyttet i sommerhalvåret, og kun fem blev benyttet gennem hele sommeren (Tab. 1).

Fra midt i november til slutningen af februar blev der hverken konstateret enkelt- eller parvist overnattende skader i nærheden af redesteder eller

i reder, og fuglene på de fælles overnatningspladser udgjorde således rekrutteringsområdets samlede vinterbestand. Denne kunne altså estimeres til 13-14 skader pr km² i 1990/91 (Tab. 1).

Diskussion

By-Husskaderne fløj til udkanten af byen for at overnatte. Noget lignende er konstateret i Sverige af Gyllin & Källander (1977), og årsagen er givetvis mangel på uforstyrrede bevoksninger egnede for fælles overnatning i bymæssig bebyggelse. Til sammenligning med vintertætheden af skaderne i området (11-13 skader pr km²) kan nævnes, at yngletætheden i en mindre del af området i 1987 og 1988 henholdsvis var 4,2 og 4,5 par pr km² (Henriksen 1989).

De største overnatningspladser for Husskader synes at forekomme ved byområder, og det anføres, at den højere bestandstæthed her formodentlig er årsagen (Møller 1985). De største overnatningspladser i Århusområdet havde imidlertid også de største rekrutteringsområder samtidig med, at der jævnt udbredt i byens udkant findes mange tætte bevoksninger uden overnattende skader. Dette tyder på, at nogle bevoksninger er uegnede som overnatningssteder. Omfattende byggeaktivitet i vintrene 1988/89 og 1990/91 fordrev således skaderne fra overnatningsplads 4, og tallene antyder, at disse skader derefter overnattede på nærmeste naboovernatningsplads (5) 1 km derfra (Tab. 1). Menneskelig forstyrrelse er således utvivlsomt en faktor, som kan påvirke valget af (og

Tab. 1. Antal Husskader på 13 overnatningspladser med et samlet opland på 45 km².
Number of Magpies at 13 roost sites.

Overnatningsplads <i>Roost site</i>	Nov.-Feb.				Maj-Jun.	Jul.-Aug.
	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991	1991
1	132-156	126-146	128-144	136-156	20-27	14-26
2	76- 85	68- 74	80- 92	84	12	5- 6
3	16- 21	52- 58	52	42	0	2
4	16	0	25- 33	0	0	0
5	29- 35	36- 48	9- 15	59- 65	4- 8	0
6	2	5	14	0	0	0
7	16	11- 14	19	24	0	2
8	59- 64	66	56- 68	52- 60	9	8-10
9	12	38- 41	31- 37	63	0	0
10	6	9	6- 8	4	2	2
11	0	0	17- 19	0	0	0
12	45- 49	72- 76	73- 79	86- 95	11	8
13	82	51- 55	24	33- 39	0	0
I alt <i>Total</i>	491-544	534-592	534-604	583-632	58-69	41-56

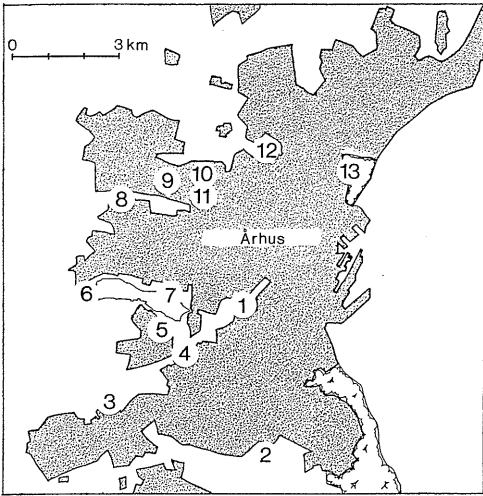

Fig. 1. Fælles overnatningspladser for Husskade 1987-91. Tallene angiver numrene på overnatningspladserne (jvf. Tab. 1).
Location of roost sites, 1987-91. Numbers are roost site identification numbers.

indirekte størrelsen af) overnatningspladser i Århusområdet.

Fleere undersøgelser har vist, at skadernes fælles overnatning ophører i løbet af foråret (Huber 1944, Zink 1949, Schuster 1950, Westerfrölke 1952, Jones 1960, Gyllin & Källander 1977, Reeb 1987), færre af dem også finder sted i sommerhalvåret (Utlej 1943, Brennecke 1965). På overnatningsplads 1, hvor antallet af skader i sommerhalvåret udgjorde 10-20% af antallet om vinteren, var de fleste skader allerede i gang med fædningen af håndsvingfjerene og halefjerene henholdsvis fra slutningen af maj og fra slutningen af juni. Dette tyder

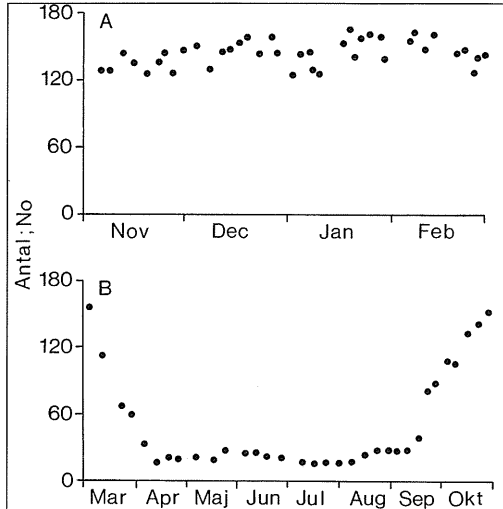

Fig. 2. Antal Husskader på overnatningsplads 1, hhv. nov.-feb. 1985/86 (A) og mar.-okt. 1991 (B).
Number of Magpies at roost site 1, Nov.-Feb. 1985/86 (A) and Mar.-Oct. 1991 (B).

på, at skaderne var et-årige ikke-ynglende fugle (jvf. Seel 1976), og nyere undersøgelser har vist, at ikke-ynglende skader udgør mellem 20% og 50% af bestanden (Bayens 1981, Buitron 1982, Birkhead et al. 1986, Tatner 1986).

Enkelt- eller parvis overnatning om vinteren kunne ikke konstateres i Århusområdet og iflg. Møller (1985) heller ikke i Nordjylland. Parvis overnatning om vinteren er dog konstateret i Danmark af Wittrup-Jensen (1937) og forekommer undtagelsesvist andre steder (Brown 1924, Schuster 1950, Reeb 1987). I en velundersøgt bestand i England fandt Birkhead (1991), at alle territoriale par overnattede enkelt- eller parvist i territoriet hele året, medens ikke-ynglende skader overnattede på fælles overnatningspladser. Omvendt fandt Møller (1985), at 76% af fuglene på to fælles overnatningspladser i Nordjylland var territoriale skader, ligesom Tatner (1986) konstaterede, at 60% (26 af 43) af skaderne skudt på en fælles overnatningsplads var mindst to år gamle.

Det kan således sammenfattes, at Husskadens overnatningsvaner varierer betydeligt. Fælles overnatning finder sted i områder med vidt forskellige vejrtilstande og fødeudbud og på forskellige tidspunkter af året. Aldersfordelingen og formodentlig også kønsfordelingen af de overnattede skader varierer desuden fra sted til sted og i løbet af året. Det må derfor antages, at der, afhængigt af sted, årstid og fuglenes alder, er flere forskellige årsager til skadernes fælles overnatning.

Summary

Communal roosting in suburban Magpies *Pica pica*

During four winters and one summer, observations were made of the communal roosting in suburban Magpies at 13 roost sites located in the suburbs of Århus, eastern Jutland (Fig. 1). The total recruitment area of the roosts comprised 4.5 km².

The roost sites were dense deciduous thickets (mainly willows *Salix* spp.). The nearest neighbour distance between the sites varied between 0.4 and 2.6 km (mean 1.5 km) and increased with the size of the roost ($p < 0.05$, one-tailed).

Generally the same roost sites were used in successive winters (Tab. 1) but the number of roosting Magpies fluctuated at eight sites. Three roost sites were not used every winter and one of them (roost 4) was abandoned due to human disturbance, so human disturbance was one factor influencing the sizes of roosts. Only five roost sites were used throughout the summer; five were not used at all during the summer (Tab. 1).

From mid-November to late February no Magpies were found roosting singly or in pairs in the recruitment area. Winter density, thus, was 11-14 Magpies per km².

Referencer

Bayens, G. 1981: Functional aspects of serial monogamy: the Magpie pair bond in relation to its territorial system. – *Ardea* 69: 145-166.

Birkhead, T. R. 1991: The Magpies. The ecology and behaviour of Black-billed and Yellow-billed Magpies. – T. & A. D. Poyser, London.

Birkhead, T. R., S. F. Eden, K. Clarkson, S. F. Goodburn & J. Pellat 1986: Social organisation of a population of Magpies *Pica pica*. – *Ardea* 74: 59-68.

Brennecke, H. E. 1965: Notizen an einem schleswig-holsteinischen Elsternschlafplatz. – *Corax* 1: 82-87.

Brown, R. H. 1924: Field-notes on the Magpie, as observed in Cumberland. – *British Birds* 18: 122-128.

Buitron, D. 1982: Extra-pair courtship in Black-billed Magpies. – *Anim. Behav.* 31: 211-220.

Gyllin, R. & H. Källander 1977: Nattlig samvaro. Sovsträck och övernattnings hos skatan *Pica pica*. – *Fauna och Flora* 72: 18-24.

Henriksen, K. 1989: Yngletæthed og redeforhold hos Husskade *Pica pica* og Gråkrage *Corvus corone cornix* i bymæssig bebyggelse. – *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 83: 55-59.

Huber, J. 1944: Aus dem Leben der Elster im Sempacherseegebiet. – *Orn. Beob.* 41: 1-7.

Jones, R. E. 1960: Activities of the Magpie during the breeding period in Southern Idaho. – *Northwest Science* 34: 18-24.

Møller, A. P. 1985: Communal roosting in the Magpie (*Pica pica*). – *J. Orn.* 126: 405-419.

Reebs, S. G. 1987: Roost characteristics and roosting behaviour of Black-billed Magpies, *Pica pica*, in Edmonton, Alberta. – *Canadian Field-Naturalist* 101: 519-525.

Schuster, L. 1950: Nachschrift des Herausgebers. – *Vogelwelt* 71: 166-167.

Seel, D. C. 1976: Moults in five species of Corvidae in Britain. – *Ibis* 118: 491-536.

Siegel, S. & N. J. Castellan Jr. 1988: Nonparametric statistics for the behavioral sciences. – McGraw-Hill, New York.

Tatner, P. 1986: Survival rates of urban Magpies. – *Ring. & Migr.* 7: 112-118.

Utley, J. P. 1943: A North Yorkshire Magpie roost. – *British Birds* 36: 159-160.

Westerfrölke, P. 1952: Schlafgesellschaften von Elstern und gemeinsame Flüge zu den Schlafplätzen. – *Vogelwelt* 73: 133-135.

Wittrup-Jensen, C. J. 1937: To års ornithologiske iagttagelser fra Sydbyn. – *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 31: 1-28.

Zink, G. 1949: Beobachtungen am Elsternschlafplatz. – *Orn. Beob.* 46: 101-106.

Antaget 18. februar 1992

Keld Henriksen
Kærvej 17
8230 Åbyhøj

